

Сутність недобросовісної конкуренції

Слободян В. Д.

студентка юридичного факультету

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

вул. Гагаріна, 26, Дніпро, Україна

orcid.org/0000-0002-9063-325

Vicky.slbdn@gmail.com

Поклонська О. Ю.

викладач кафедри цивільно-правових дисциплін

юридичного факультету

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

вул. Гагаріна, 26, Дніпро, Україна

orcid.org/0000-0002-1942-8977

Oksana.poklonskaya@gmail.com

Ключові слова:

монополія, конкуренція, економіка, підприємці, суб'єкт господарювання, ринок, недобросовісна конкуренція, законодавство, неправомірні дії, захист.

У статті розглянуто теоретичні аспекти боротьби з недобросовісною конкуренцією, а саме: розкрито значення понять «конкуренція», «недобросовісна конкуренція». Визначено передумови й сутність недобросовісної конкуренції як негативного явища в ринково-економічній сфері. Виявлено причини виникнення недобросовісної конкуренції та її ознаки. Комплексно проаналізовано окремі статті законів України, знання яких дасть змогу успішно побороти неправомірні дії окремих підприємців. У науковій статті під час дослідження питання у сфері господарських правовідносин, а саме інституту недобросовісної конкуренції, було розглянуто загальне поняття конкуренції та поняття недобросовісної конкуренції як на законодавчому рівні, так і те, яке ґрунтується на думках науковців (С. Паращук, А. Бойко, Ю. Журик та ін.) та «Енциклопедії бізнесмена, економіста, менеджера». Проаналізовано поняття недобросовісної конкуренції на основі різних нормативно-правових актів, зокрема Закону України «Про захист економічної конкуренції» від 11.01.2001 року, Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» від 16 квітня 1991 року, Паризької конвенції про охорону промислової власності від 20 березня 1883 року. Також у науковій статті зосереджено увагу на змісті недобросовісної конкуренції, який закріплений у Законі України «Про обмеження монополізму та недопущення недобросовісної конкуренції» від 18 лютого 1992 року. Під час дослідження зазначеного питання зосереджено увагу на формах недобросовісної конкуренції та зазначено приклади недобросовісної конкуренції, які наводить науковець П. Цибульова у своїй праці «Основи інтелектуальної власності». Також зазначено основні методи недобросовісної конкуренції, які виокремлює науковець А. Бойко. У статті зосереджено увагу на тому, що економічна конкуренція може захищатись, і наведено зарубіжний досвід методів захисту таких країн, як Польща, Франція. Проаналізовано відповідальність за недобросовісну конкуренцію відповідно до чинного національного законодавства. Так, Господарським кодексом України за дії, які можуть бути розцінені як недобросовісна конкуренція, передбачено адміністративну, цивільну та кримінальну відповідальність. На підставі системного аналізу та досліджених матеріалів цієї проблематики дійшли висновку з приводу правового регулювання порушеного питання на законодавчому рівні та необхідності запозичення досвіду європейських країн, що своєю чергою сприятиме підвищенню конкурентоспроможності підприємств як суб'єктів права як на українському, так і на світовому ринках.

Essence unfair competition

Slobodian V. D.

*Student at the Faculty of Law
Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs
Gagarina str., 26, Dnipro, Ukraine
orcid.org/0000-0002-9063-325
Vicky.slbdn@gmail.com*

Poklons'ka O. Yu.

*Lecturer at the Department of Civil Law Disciplines
of the Faculty of Law
Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs
Gagarina str., 26, Dnipro, Ukraine
orcid.org/0000-0002-1942-8977
Oksana.poklonskaya@gmail.com*

Key words:

monopoly, competition, economy, entrepreneurs, entity, market, unfair competition, legislation, illegal actions, protection.

In this scientific article considers the theoretical aspects of combating unfair competition, that is: the meaning of the terms “competition”, “unfair competition” is revealed. The preconditions and essence of unfair competition as a negative phenomenon in the market and economic sphere are determined. The causes of unfair competition and its signs are revealed. Some articles of the Laws of Ukraine are comprehensively analyzed, the knowledge of which will provide an opportunity to successfully overcome the illegal actions of individual entrepreneurs.

In scientific articles during the study of issues in the field of commercial legal relations, namely the institute of unfair competition, the general concept of competition and the concept of unfair competition were considered both at the legislative level and that based on the views of researchers (Paraschuk S., Boyko A., Zhuryk Y. and others) and Encyclopedias of businessman, economist, manager. The concept of unfair competition on the basis of various regulations is analyzed, in particular, in accordance with the Law of Ukraine “On Protection of Economic Competition” of 11.01.2001, the Law of Ukraine “On Foreign Economic Activity” of April 16, 1991, the Paris Convention for the Protection of Industrial Property of March 20, 1883. Also, the scientific article focuses on the content of unfair competition, which is enshrined in the Law of Ukraine “On Restriction of Monopoly and Prevention of Unfair Competition” of February 18, 1992. During the study of this issue, attention is focused on the forms of unfair competition and examples of unfair competition are given, which are given by the scientist P. Tsybulyova in his work “Fundamentals of Intellectual Property”. Also, the main methods of unfair competition, which are distinguished by the scientist A. Boyko. The scientific articles focus on the fact that economic competition can be protected. And the foreign experience of methods of protection, such countries as Poland, France is resulted. Liability for unfair competition in accordance with current national legislation is analyzed. As a rule, the Commercial Code of Ukraine provides for administrative, civil and criminal liability for actions that can be regarded as unfair competition. Based on a systematic analysis and research materials on this issue came to the conclusion about the legal regulation of this issue at the legislative level and the need to learn from European countries, which in turn will help increase the competitiveness of enterprises, both legal entities in Ukrainian and world markets.

Постановка проблеми. На сучасному етапі економічного розвитку України актуальною проблемою є захист конкуренції. І це явище можна пояснити тим, що, з одного боку, в державі з'явилися нові суб'єкти господарювання, чим і загострюються конкурентні відносини, а з іншого – в нашій країні майже цілком відсутня корпоративна культура підприємств, що існує в інших провідних країнах світу [5].

І все ж в Україні існує правова основа захисту економічної конкуренції, що має забезпечувати реалізацію прав суб'єктів господарювання. Це закони «Про захист економічної конкуренції» від 11.01.2001 р. [9], «Про Антимонопольний комітет» від 26.11.1993 р. [7], «Про захист від недобросовісної конкуренції» від 07.06.1996 р. [8], «Про природні монополії» від 20.04.2020 р. [11], «Про публічні закупівлі» від 25.12.2015 р. [12]. Незважаючи на достатню кількість нормативно-правових актів, які регулюють це питання, воно потребує подальшого дослідження, зокрема з практичного погляду.

Проблему стосовно недобросовісної конкуренції досліджували провідні світові фахівці (Р. Брентон, Х. Брукнер, Р. Дорнбуш, Я. Корнаї, Р. Лукас, М. Портер, Р. Солоу, Дж. Стігліца, С. Фішер, А. Шюллер) та вітчизняні науковці (О. Білорус, З. Борисенко, В. Будкін, І. Бураковський, О. Власюк, В. Гейць, А. Гальчинський, Б. Губський, А. Кредісов, Д. Лук'яненко, С. Мочерний, О. Мартянов, В. Новицький, В. Оніщенко, О. Плотников, Т. Панфілов, Ю. Пахомов, А. Поручник, О. Рогач, В. Рокоч, В. Савчук, В. Сіденко, А. Сухоруков, Н. Татаренко, Т. Циганков, А. Філіпенко, О. Шнирков, А. Чухно, С. Якубовський та інші) [13].

Мета статті – дослідити зазначене питання з практичного погляду та розглянути теоретичні засади організації управління конкурентоспроможного підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. У Законі України «Про захист економічної конкуренції» від 11.01.2001 р. конкуренція визначається як змагання між суб'єктами господарювання з метою здобуття завдяки власним досягненням переваг над іншими суб'єктами господарювання, внаслідок чого споживачі, суб'єкти господарювання мають змогу вибирати між кількома продавцями, а окремий суб'єкт господарювання не може визначати умови обігу товарів на ринку [5].

Відомо, що підприємницька діяльність, зазвичай самостійна й ініціативна, відбувається між підприємцями. У діяльності суб'єкта господарювання є основна мета (отримання прибутку) і стратегічний напрям (збільшення власних капіталів й економічне зростання), що сприяє прагненню підприємця до пошуку оптимальних економічних

рішень, адже товари/послуги повинні мати попит у споживачів.

З огляду на це можна зробити висновок, що значний прибуток одержить той підприємець, товар/послуга якого опиняться поза конкуренцією.

Отже, виходить, що конкуренція – це необхідна умова для підприємницької діяльності, ринкової економіки загалом, бо заснована на товарному виробництві і публічних закупівлях [5]. Їй не можна перешкоджати, інакше це призведе до скорочення інновацій і порушить механізм вироблення перспективних ідей [14].

Поняття «ринку» і «конкуренція» не можна розглядати окремо. Конкуренція забезпечує становлення ринку, а значить, є позитивним економічним аспектом. Однак варто зазначити, що вона може бути не лише добросовісною (правомірною), а й недобросовісною (неправомірною).

Перш ніж розглянути конкуренцію в останньому аспекті, зосередимо увагу на визначенні цього терміна, сутність якого вперше розкрив А. Сміт. Дослідник порівняв конкуренцію з «невидимою рукою», що керує світом у ринкових умовах [17].

В «Енциклопедії бізнесмена, економіста, менеджера» конкуренція розуміється, як боротьба/змагання, а значить, є основною об'єктивною закономірністю товарного виробництва, ринкової економіки, що проявляється в боротьбі (змаганні) товаровиробників, організацій та установ виробничої і невиробничої сфери за кращі умови виробництва і збуту товарів і послуг, завоюванні кращих умов на ринку з метою досягнення максимальних прибутків [4, с. 297].

Також загальне поняття недобросовісної конкуренції можна знайти в Паризькій конвенції про охорону промислової власності. Відповідно до пункту 2 статті 10bis Конвенції «актом недобросовісної конкуренції вважається будь-який акт конкуренції, що суперечить чесним звичаям у промислових і торговельних справах» [1].

У Законі України «Про зовнішньоекономічну діяльність» також розкрито поняття недобросовісної конкуренції. Зокрема, у ст. 31 Закону зазначено, що недобросовісна конкуренція включає здійснення демпінгу, незаконне використання та підробку фірмових назв, товарних знаків, промислових зразків, поширення неправдивої інформації щодо товарів, проведення будь-яких порівнянь із конкретними товарами конкурентів під час здійснення рекламних заходів [13].

Ст. 20 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» від 16.04.1991 р. передбачалося заборонити узгоджені дії, угоди, договори, явні й таємні союзи, якщо вони сприяють обмеженню конкуренції на зовнішньому ринку й доступу на ринок інших підприємств, свободи конкуренції,

перешкоджають установленню вільних ринкових цін, штучно викликаючи їх зростання або падіння, розподіляють ринки збуту або джерела постачання [13].

18 лютого 1992 р. було прийнято Закон України «Про обмеження монополізму та недопущення недобросовісної конкуренції», де уточнювався зміст недобросовісної конкуренції [13].

Зокрема, у ст. 7 цього Закону йшлося про те, що недобросовісна конкуренція полягає в:

- неправомірному використанні товарного знака, копіюванні фірми, пакування, зовнішнього оформлення;
- фірмовому найменуванню або маркуванню товару;
- прямому відтворенні товару іншого підприємця, самовільному використанні його імені;
- умисному поширенні неправдивих або неточних відомостей, що сприятимуть зниженню ділової репутації або майновим інтересам іншого підприємця;
- отриманні, використанні, розголошенні комерційної таємниці, а також конфіденційної інформації з метою заподіяння шкоди діловій репутації або майну іншого підприємця;
- замовленні, виготовленні, розміщенні/поширенні юридичними або фізичними особами реклами, що не відповідає вимогам чинного законодавства України і може завдати шкоди громадянам, установам, організаціям або державі [13].

Таким чином, недобросовісна конкуренція – це насамперед вчинення особою активних неправомірних дій із метою досягнення в конкурентній боротьбі неправомірних переваг, у результаті чого підприємці або їхня ділова репутація зазнають збитків; підприємницька діяльність отримує неправомірні переваги. Також порушуються законодавчі норми, оскільки недобросовісна конкуренція є протиправною [13] і має такі форми:

- неправомірні дії, спрямовані на отримання певних переваг над конкурентом за рахунок його інтелектуальної діяльності та ділової репутації;
- неправомірні дії, пов'язані з дезорганізацією виробничого процесу конкурента, створенням йому перешкод під час конкурентної боротьби та досягненням неправомірних переваг у конкуренції;
- дії, пов'язані з неправомірним збиранням, розголошенням та використанням комерційної таємниці [18, с. 52–55].

У своїй праці «Основи інтелектуальної власності» П. Цибульов наводить приклади діяльності, що можна вважати недобросовісною конкуренцією в роботі суб'єктів господарювання [19]. Дослідник зазначає, що неправомірна діяльність підприємців передбачає: промислове шпигунство, внаслідок якого можна підкупити службовців кон-

курента, підштовхнути їх до порушення договорів; погрозу конкурентам із метою скорочення їхнього товарного обігу чи створення їм перешкод; демпінг (продаж товару/послуги дешевше за собівартість), щоб перешкодити конкуренції; піратське копіювання товарів/послуг/реклами; порушення законів тощо.

Аналогічного погляду дотримується А. Бойко, виокремлюючи серед основних методів недобросовісної конкуренції економічне (промислове) шпигунство, підробку продукції конкурентів, підкуп і шантаж, обдурювання споживачів, махінації з діловою звітністю, валютні махінації, приховування дефектів тощо [2].

У науковій роботі С. Парашука зазначено, що недобросовісна конкуренція являє собою особливий вид цивільного правопорушення, що полягає у зловживанні суб'єктами господарювання правом конкуренції, у результаті чого порушуються права інших осіб. При цьому науковець зауважує, що таке зловживання правом може виражатися в порушенні норм законодавства про заборону певних дій, а також звичаїв ділового обороту, заснованих на принципах ділової етики (чесності, добросовісності, розумності й т. п.) [15, с. 57].

Головним аспектом у боротьбі з недобросовісною конкуренцією є захист інтересів споживачів. З огляду на це Ю. Журик у праці «Поняття та види недобросовісних дій у конкуренції. Підприємство, господарство та право» виокремлює цілі щодо захисту інтересів суб'єктів господарювання від недобросовісної конкуренції. На думку науковця, неправомірну конкуренцію можна подолати, якщо в процесі підприємницької діяльності забезпечувати рівність суб'єктів господарювання та реалізацію споживачами своїх прав, запобігати неправомірним діям підприємців, захищати інтелектуальну власність на ринку тощо [6, с. 11–16].

Варто зазначити, що економічна конкуренція може захищатися. Існують різні способи її захисту, проте здебільшого послуговуються заходами правового впливу. Позитивним є закордонний досвід. Так, наприклад, вступивши в Європейський Союз, Польща гармонізувала антимонопольне законодавство з нормами ЄС, а новий антимонопольний орган почав діяти в рамках Європейської конкурентної мережі (ECN). Відповідно до Регламенту комісії (ЄС) № 802/2004 від 07.04.2004 р. щодо контролю за концентрацією суб'єктів господарювання Європейська Комісія має право проводити розслідування концентрації у «Вимірі Союзу». Відповідно до цього 16 лютого 2007 р. в Польщі прийняли новий Закон «Про захист конкуренції і прав споживачів» [16, с. 4–9], згідно з яким Голові антимонопольного органу надаються повноваження накладати значний штраф на підприємство, якщо воно надало неправдиву інформа-

цію, увівши в оману антимонопольний орган, або не надало відомостей на вимогу Управління [5].

В Україні ж згідно зі ст. 37 Господарського кодексу України дії, розцінені як недобросовісна конкуренція, зумовлюють адміністративну, цивільну чи кримінальну відповідальність винних осіб суб'єктів господарювання у випадках, передбачених законом [3].

Тому вважаємо за необхідне запозичити досвід європейських країн, зокрема антимонопольне законодавство Франції, адже це своєю чергою буде сприяти підвищенню конкурентоспроможності підприємств на світовому ринку та пріоритетному захисту інтересів, прав споживачів, до того ж законодавство Франції передбачає здійснення діяльності щодо підтримки розвитку підприємств до рівня, який відповідає вимогам міжнародної конкуренції.

Висновки. Отже, суб'єкти господарювання діють в умовах ринкової конкуренції, що передбачає реалізацію стимулювальної, регулятивної та креативної функції. Однак нерідко дії підприємців стають недобросовісними, у результаті чого визнаються неправомірними.

З метою уникнення такого негативного явища на ринку, як недобросовісна конкуренція, вкрай необхідно виробити ефективну структурну політику, змінивши концепцію захисту від неправомірних дій суб'єктів господарювання та поширивши регулятивний вплив на державу, споживачів, суспільство загалом, удосконалити національне монопольне законодавство, сформувавши відкритий реєстр підприємців, які штучно створюють недобросовісну конкуренцію, і змінити концепцію захисту.

Література

1. Бакалінська О.О. Недобросовісна конкуренція як форма зловживання суб'єктивним цивільним правом. *Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право.* 2012. Випуск 2(14).
2. Бойко А. Методи захисту від недобросовісної конкуренції. URL: <http://www.conf-cv.at.ua/forum/12-27-1>.
3. Господарський кодекс України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР).* 2003. № 18, № 19-20, № 21-22. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> від 16.10.2020.
4. Енциклопедія бізнесмена, економіста, менеджера / За ред. Р. Дяківа. Київ : Міжнародна економічна фундація, 2000. 703 с.
5. Євтушенко Є.В., Леонов Б.Д. Захист від недобросовісної конкуренції: нормативно-правовий та інформаційний аспекти. *Інформація і право.* 2018. № 4 (27). URL: http://ippi.org.ua/sites/default/files/11_10.pdf
6. Журик Ю. Поняття та види недобросовісних дій у конкуренції. *Підприємство, господарство та право.* 2000. № 2. С. 11–16.
7. Закон України «Про Антимонопольний комітет України». *Відомості Верховної Ради України (ВВР).* 1993. № 50. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3659-12#Text> від 26.11.1993.
8. Закон України «Про захист від недобросовісної конкуренції». *Відомості Верховної Ради України (ВВР).* 1996. № 36. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/236/96-%D0%B2%D1%80#Text>
9. Закон України «Про захист економічної конкуренції». *Відомості Верховної Ради України (ВВР).* 2001. № 12. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2210-14#Text> від 11.01.2001.
10. Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність». *Відомості Верховної Ради УРСР (ВВР).* 1991. № 29. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12#Text> від 16.04.1991.
11. Закон України «Про природні монополії». *Відомості Верховної Ради України (ВВР).* 2000. № 30. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1682-14#Text> від 20.04.2000.
12. Закон України «Про публічні закупівлі». *Відомості Верховної Ради (ВВР).* 2016. № 9. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19#Text> від 25.12.2015.
13. Нікулін В.В., Танасієнко Н.П. Припинення недобросовісної конкуренції в умовах інтеграції України в міжнародний економічний простір. *Економічні науки. Вісник Хмельницького національного університету.* 2010. № 5. Т. 4. URL: http://journals.khnu.km.ua/vestnik/pdf/ekon/2010_5_4/229-232.pdf
14. Норт Д., Уоллис Д., Вайнгаст Б. Насилие и социальные порядки. Москва : Изд-во института Гайдара, 2011. 518 с.
15. Паращук С.А. Недобросовестная конкуренция: содержание и правовые средства ее прекращения : дис. ... канд. юрид. наук. Москва, 1995. С. 57.
16. Про контроль за концентрацією суб'єктів господарювання : Регламент Комісії ЄС № 802/2004 від 07.04.04 р., з імплементацію Регламенту Ради (ЄС) № 139/2004. *Офіційний вісник Європейського Союзу.* 2004. № 133/1. С. 4–9.
17. Семікіна М.В. Конкуренція і конкурентоспроможність на ринку праці: методологія визначення. *Соціальні аспекти конкурентоспроможності національної економіки.* URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/55296627.pdf>

18. Слободянюк М. Добросовісна конкуренція – законні норми поведінки. *Вісник АМКУ*. 2006. № 2. С. 52–55.
19. Цибульов П. Основи інтелектуальної власності. 2005. URL: <http://www.bookz.com.ua/23> (заголовок з екрану).

References

1. Bakalinska, O.O. (2012). Nedobrosovisna konkurentsii yak forma zlovzhyvannia subiektyvnyim tsyvilnym pravom. [Unfair competition as a form of abuse of subjective civil law] *Visnyk NTUU «KPI». Politolohiia. Sotsiolohiia. Pravo. Vypusk 2(14)*.
2. Boiko, A. Metody zakhystu vid nedobrosovisnoi konkurentsii. [Methods of protection against unfair competition]. URL: <http://www.conf-cv.at.ua/forum/12-27-1>.
3. Hospodarskyi kodeks Ukrainy. (2003) [Commercial Code of Ukraine]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (VVR)*. n. 18, n. 19-20, n. 21-22. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> vid 16.10.2020.
4. Entsyklopediia biznesmena ekonomista, menedzhera (2000) / [Encyclopedia of businessman, economist, manager]. Za red. R. Diakiva. K.: Mizhnarodna ekonomichna fundatsiia, p. 703. p. 297.
5. Yevtushenko Ye.V., Leonov B.D. Zakhyst vid nedobrosovisnoi konkurentsii: normatyvno-pravovy ta informatsiyni aspekty. (2018) [Protection against unfair competition: regulatory and informational aspects]. *Informatsiia i pravo* n. 4 (27). URL: http://ippi.org.ua/sites/default/files/11_10.pdf
6. Zhuryk, Yu. Poniattia ta vydy nedobrosovisnykh dii u konkurentsii. Pidpriemstvo, hospodarstvo ta pravo. (2000) [Concepts and types of unfair actions in competition. Enterprise, economy and law], n. 2. p. 11–16.
7. Zakon Ukrainy «Pro Antymonopolnyi komitet Ukrainy». (1993) [Law of Ukraine “On the Antimonopoly Committee of Ukraine”]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (VVR)*. n. 50. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3659-12#Text> vid 26.11.1993.
8. Zakon Ukrainy «Pro zakhyst vid nedobrosovisnoi konkurentsii». (1996) [Law of Ukraine “On Protection against Unfair Competition”]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (VVR)*. n. 36. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/236/96-%D0%B2%D1%80#Text> vid 07.06.1996.
9. Zakon Ukrainy «Pro zakhyst ekonomichnoi konkurentsii». (2001) [Law of Ukraine “On Protection of Economic Competition”]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (VVR)*. n. 12. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2210-14#Text> vid 11.01.2001.
10. Zakon Ukrainy «Pro zovnishnoekonomichnu diialnist». (1991) [Law of Ukraine “On Foreign Economic Activity”]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady URSS (VVR)*. n. 29. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12#Text> vid 16.04.1991.
11. Zakon Ukrainy «Pro pryrodni monopolii». (2000) [Law of Ukraine “On Natural Monopolies”] *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (VVR)*. n. 30. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1682-14#Text> vid 20.04.2000.
12. Zakon Ukrainy “Pro publichni zakupivli”. (2016) [Law of Ukraine “On Public Procurement”] *Vidomosti Verkhovnoi Rady (VVR)*. n. 9. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19#Text> vid 25.12.2015.
13. Nikulin, V.V., Tanasiienko, N.P. (2010) Prypynennia nedobrosovisnoi konkurentsii v umovakh intehtratsii Ukrainy v mizhnarodnyi ekonomichnyi prostir. [Termination of unfair competition in the conditions of Ukraine’s integration into the international economic space]. *Ekonomichni nauky. Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu*. N. 5. T. 4. URL: http://journals.khnu.km.ua/vestnik/pdf/ekon/2010_5_4/229-232.pdf
14. Nort, D., Üollys, D., Vainhast, B. (2011) Nasylye y sotsyalnye poriadky. [Violence and social order]. Moskva: Yzd-vo ynstituta Haidara, p. 518.
15. Parashchuk, S.A. (1995) Nedobrosovestnaia konkurentsia: sodержanye y pravovye sredstva ee prekrashcheniya. [Unfair competition: content and legal means of its termination]. *Dyss.... kand. yuryd. nauk*. Moskva, p. 57.
16. Pro kontrol za kontsentratsiieiu subiektiv hospodariuvannia: Rehlament Komisii (ES) n. 802/2004 vid 07.04.04 r., [On control over the concentration of economic entities] z implementatsiiu Rehlamentu Rady (ES) n. 139/2004. *Ofitsiyni visnyk Yevropeiskoho Soiuzu*. 2004. n. 133/1. p. 4–9.
17. Semykina, M.V. Konkurentsii i konkurentospromozhnist na rynku pratsi: metodolohiia vyznachennia. [Competition and competitiveness in the labor market: a methodology for determining]. *Sotsialni aspekty konkurentospromozhnosti natsionalnoi ekonomiky*. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/55296627.pdf>
18. Slobodianiuk, M. (2006) Dobrosovisna konkurentsii – zakonni normy povedinky. [Fair competition – legal rules of conduct] *Visnyk АМКУ*. N. 2. p. 52–55.
19. Tsybulov, P. (2005) Osnovy intelektualnoi vlasnosti. [Fundamentals of intellectual property]. URL: <http://www.bookz.com.ua/23>.